

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ПРОВЕДЕННЯ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ У СТУДЕНТІВ-ЛІНГВІСТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ

Наукові праці МАУП, 2011, вип. 2(29), с.199–203

Проведення тестового контролю при вивченні німецької мови як другої спеціальної на основі першої англійської має свою проблематику, у якій заслуговує на увагу дослідження співвідношення цих мовних систем. Під час дослідження виявлено та науково обгрунтовано шляхи оптимізації викладання другої іноземної мови та узагальнено власний досвід автора, який може бути цікавим для починаючих викладачів у їх пошуку та вдосконаленні методик викладання, проведенні тестових та контрольних робіт, у становленні власного творчого стилю викладання.

Удосконалення методів навчання другої іноземної мови – одне з головних завдань як практики, так і теорії навчання іноземних мов. Це пояснюється тим, що на сьогодні друга іноземна мова викладається як у середніх, так і вищих навчальних закладах, здебільшого на базі рідної мови без достатнього врахування знань першої нерідної мови, набутих тими, хто вже почав її вчити. Розв'язувати це завдання потрібно насамперед у вищих навчальних закладах, поліпшуючи професійну, а отже і філологічну підготовку майбутніх філологів та перекладачів.

Підготовка перекладачів для XXI ст., добре освічених і інформованих лінгвістів з вузькою спеціалізацією, створює чимало практичних проблем як для навчальних закладів, так і для майбутніх перекладачів.

Для навчального закладу – це питання розробки програм та пошуку належного балансу між теоретичними знаннями і практичними навичками, які будуть запропоновані студентам. Для будь-якого студента – це питання розвитку всіх необхідних навичок: мова йде про важку роботу, встановлення пріоритетів, і, врешті, це питання дисципліни. Дисципліна передбачає багато самостійної підготовки поза аудиторією, вміння прислухатися до себе, критично, але неупереджено, а викладач має знайти труднощі й проблеми та запропонувати студентам спеціальну методику з метою подолання цих проблем [1].

Упродовж багатьох років своєї роботи я постійно узагальнювала власний досвід та досвід своїх колег. Майже сорок років тому я почала викладати німецьку мову – спочатку в технікумі, протягом останніх 10 років у Міжрегіональній Академії управління персоналом у Києві, працюючи на кафедрі іноземних мов і теорії та практики перекладу. Багаторічні пошуки найефективнішої форми навчального контролю виявили систему, яка забезпечує більш тверде засвоєння іноземної мови. Контроль, як відомо, є важливим фактором у процесі навчання будь-якому предмету, у тому числі й іноземній мові. Він дає можливість не тільки встановити рівень успішності навчання, а й виявити недоліки в знаннях, уміннях і навичках [4].

З кожним роком дедалі більше студентів вивчає німецьку мову як другу іноземну. Зазвичай, першою іноземною є англійська. Проблеми й питання організації навчального процесу в нових умовах, які закономірно виникають у викладачів, потребують негайного розв'язання, на основі врахування рекомендацій спеціалістів з інших країн, яким ця проблема відома вже давно.

У методиці вивчення мови поняття “друга іноземна” означає, що студент вивчав уже принаймні одну іноземну мову; при цьому не важливо, в якому хронологічному порядку учень вивчає німецьку мову – як другу чи, власне, як третю. Кожна наступна мова розглядатиметься як друга іноземна.

Під час вивчення другої іноземної мови іншого значення набуває і переклад: студент робить його не для того, щоб перекласти, а для того, щоб унаочнити, виділити, усвідомити.

Вправи і завдання у навчальній ситуації “Німецька мова після англійської” розробляються з урахуванням таких засад:

1. Англійська і німецька як германські мови споріднені в багатьох аспектах. Насамперед це простежується в лексиці, особливо на початковому етапі вивчення, де можна помітити багато відповідностей і наявний очевидний зв'язок між німецькою та англійською мовами. До того ж є багато інтернаціоналізмів, здебільшого греко-латинського походження, які трапляються в обох мовах, проте відрізняються вимовою та написанням. Але і в інших частинах мовної системи можна використати аналогії для вивчення німецької мови після англійської. Це стосується вимови, інтонації, правопису, і особливо граматики.
2. Другу іноземну мову здебільшого вивчають дорослі, для яких існує особлива стратегія навчання. Свідомо вивчати мову, означає самому бути активним у процесі навчання: міркувати, аналізувати, порівнювати, висувати гіпотези, знаходити закономірності, обговорювати результати. Те, що другу іноземну мову частіше вивчають у свідомому віці, потрібно враховувати під час подання, наприклад граматичного матеріалу. Студенти відповідальніше поставляться до процесу навчання, це зробить ефективним застосування на уроках інтерактивних форм роботи. З досвіду вивчення першої іноземної мови учні знають, як взагалі вивчається іноземна мова, мають свою стратегію запам'ятовування лексичних одиниць, яку вони використовують для вивчення другої іноземної мови.
3. Для вивчення другої іноземної мови зазвичай надається менше часу, ніж для першої. Це означає, що темп заняття має бути вищим (більше навчального матеріалу за урок, коротші пояснення, інтенсивніша робота із вправами). Цьому значно сприяє порівняння та обговорення мовних явищ, схожих в обох мовах.
4. На заняттях першої іноземної мови студенти вже знайомі з можливими формами вправ і мають певний досвід, який можна використати і збагатити для вивчення другої мови.

5. Завдання і вправи мають бути орієнтовані насамперед на порівняння та обговорення аналогій і розбіжностей, мета яких – встановити зв'язки між рідною мовою, першою іноземною та другою іноземною.

6. Свідомо застосовувати набуті знання з англійської мови під час вивчення німецької означає розуміти новий елемент німецької мови (слово чи структуру речення), користуючись досвідом розпізнавання відповідного феномена в англійській.

Тому, обговорюючи можливості тестового контролю у студентів-лінгвістів, майбутніх перекладачів англійської мови, я ніколи не зважаю на те, що це тест чи контрольна робота з другої іноземної мови. Вимоги до студентів мають бути однаковими.

Методисти висувають такі вимоги до методів контролю: легкість оцінювання результату, навчальний характер тесту, відповідність методів контролю наданим умовам навчання, надійність та однозначність прийнятих рішень (якщо це тест, а не творче завдання) [3]. Усіх цих вимог я дотримуюсь у своїй системі контролю.

Контрольні роботи мають за мету перевірити різні навички та вміння, з їх допомогою не тільки контролюється засвоєння матеріалу, а й психологічні особливості студентів: увага, пам'ять, темперамент, добросовісність, акуратність тощо. Я часто розповідаю про те, що спостерігала в школах Німеччини, а також на курсах для емігрантів: там взагалі відсутнє поняття про шпаргалку або списування у сусіда. По-перше, ти вчиш мову, або інший предмет, з мотивацією. По-друге, твій сусід – це твій конкурент у цьому житті. У наших студентів ще залишилася радянська звичка до списування, але після бесід у цьому ракурсі мені вдається їх переконати та готувати тільки один варіант тестів, що дуже полегшує роботу, перевірку та наступне обговорення роботи.

Запропоновані форми контролю обов'язково передбачають те, що студенти зможуть використати здобуті знання на практиці. Це поточний контроль лексичного та граматичного матеріалу, аудіювання (контроль розуміння текстів на слух), контроль навичок читання та письмової мови.

Виконання цих робіт має бути добре підготовлено. Тому, крім підсумкових контрольних робіт та комплексних контрольних робіт (ККР), студенти майже кожне заняття пишуть невеличкі перевірочні роботи або дуже часто я задаю також домашні контрольні роботи. Мета цих робіт полягає в тому, щоб підготувати студентів до написан-

ня ККР, з'ясувати, чи засвоєний матеріал, перевірити виконання домашніх завдань, виявити вміння самостійно працювати. Однак вони вирішують також інші завдання. Студенти звикають до того, що майже кожне заняття буде перевірка, вони активніше працюють в аудиторії, ретельніше виконують домашнє завдання. Так, це додаткова робота для викладача, але якщо ти неформально ставишся до своїх обов'язків, винагородою для тебе стане велика подяка та пам'ять твоїх випускників. Перевірочні роботи дають можливість включити в процес засвоєння зорову та моторну пам'ять. Багаторазове повторення матеріалу закріплює часові зв'язки у корі головного мозку та робить їх більш стійкими [6].

Деякі сучасні викладачі обходяться без домашніх завдань, а я вважаю їх конче необхідними, та й студенти, особливо приватних вузів, які приходять менш підготовленими, потребують керівництва, тобто конкретики в домашній підготовці.

Поточний контроль знання граматики здійснюється регулярно. Це може бути тест у формі вибору правильного варіанта з 3–4 наданих, трансформації запропонованих зразків, заповнення пропусків у реченнях тощо. Це можуть бути окремі репліки на переклад або завдання, наприклад, поновити питання, на які наступні речення були відповідями, і т. д. Такі самі завдання студенти можуть отримати додому, де вони мають більше часу, щоб повністю розібратися в граматичному явищі. Завдання подібного роду мають додаткову навчальну функцію та можуть також носити індивідуальний характер [2].

Особливе місце мають завдання, які перевіряють вміння самостійно працювати. Так, студенти повинні прочитати текст та виписати з нього всі дієслова в неозначеній формі, або іменники з тексту поставити у множині, визначивши їх рід спочатку, перекласти складні слова, які складаються зі знайомих коренів та афіксів, визначити *Genitiv* однини іменників тощо.

Поточний контроль знання лексичного матеріалу проводиться регулярно після завершення роботи над кожною темою. Це може бути усне опитування або диктант до 50 мовних одиниць. Одиницею може бути слово, словосполучення, частина речення, ціле речення, кліше тощо. Лексичний матеріал диктується один-два рази з паузами для перекладу рідною мовою. Дуже часто я диктую також німецькою.

У завдання для контрольних робіт можуть включатися також опис картини, відповіді на за-

питання до прочитаного в аудиторії тексту, складання плану, переклад невеличкого тексту зі словником тощо. Контрольні роботи можуть включати також інші завдання з читання: прочитати та зрозуміти текст, який містить незнайомі слова, коротко викласти його зміст, поставити до нього запитання, дати заголовок тощо.

Контроль розуміння аудіювання проводиться регулярно, кожного тижня. Тексти пропонуються на CD-дисках або на касетах монологічного, діалогічного або мішаного характеру, головне – щоб звучала вимова носіїв мови. Не погоджуся з тими, хто текст для аудіювання дає слухати не більше одного разу. Це вже завдання для олімпіади!

Завдання, які контролюють розуміння, можуть бути такими: викласти зміст українською мовою, відповісти на питання, підкресливши правильний варіант відповіді, закінчити розповідь або коротко передати зміст почутого німецькою мовою. Часто аудіювання стає однією зі складових підсумкової контрольної роботи, але не ККР.

Обговорення перевірконої роботи проводиться одразу ж після її написання. Роз'яснення викладача вже мають підготовлений ґрунт і сприймаються з зацікавленістю, а зацікавленість, у свою чергу, сприяє утворенню довірливої уваги, яка робить часові зв'язки більш щільними. Іноді, коли у викладача час обмежений, він може запропонувати студентам обмінятися роботами та підкреслити помилки. Часом предметом для обговорення стають 2–3 типові граматичні або лексичні помилки. Для отримання високих балів (а всі ми працюємо за принципами Болонської системи) доцільно перед тестом повторити матеріал [5]. Повторення відбувається у різних формах. Іноді проводиться колективна робота фронтально, наприклад повторення управління дієслів у німецькій мові це те, що тягне за собою завжди велику кількість помилок. Також вважаю доцільним проводити схожі види перевірочних робіт, тому що це сприяє закріпленню вже утворених зв'язків. Проведення частих контрольних робіт дає викладачу можливість здійснювати диференційований підхід, заснований на індивідуальних особливостях студентів. Він може враховувати силу та рухливість нервової системи, процесів, які лежать в основі темпераменту. Виявляються флегматики, які працюють повільно, але дуже правильні в роботі; холерики, які швидко, але недбало закінчують будь-яке завдання і т. д. У результаті частого написання контрольних робіт одні починають працювати більш швидко, інші – більш ретельно [2].

Після перевірки та обговорення я вимагаю обов'язкового виконання роботи над помилками (*Fehlerverbesserung*). Іноді трапляється по кілька разів, поки оцінка не стане позитивною. Як приклад хочу навести контрольну роботу з утворення множини в німецькій мові. Ця тема дуже важка, тому що існує 5 типів утворення множини іменників та багато винятків. У студентів, які не вивчали німецьку мову в школі, вона не на слуху, тому вони роблять помилки в усному та письмовому мовленні.

Bilden Sie den Plural von Substantiven.

1. der Ta____, der Platz____, der Brief____, der Hand____, die Frage____, der Fluss____, der Füller____, der Heft____, das Land____, die Familie____, der Gast____, das Ohr____, der Wunsch____, die Mutter____, der Schrank____, die Antwort____, der Stuhl____, das Jahr____, der Satz____, der Monat____, der Fisch____, das Blatt____, die Frau____, die Wand____, der Buss____, der Bruder____, das Lied____, der Onkel____, das Kind____, der Freund____, der Schüler____, die Tasche____, der Sohn____, das Fenster____, das Haus____, die Lehrerin____, das Wort____, der Lehrling____, der Arzt____, das Haar____, der Vater____, der Hund____, die Tür____, das Messer____, das Buch____, der Fuss____, der Besuch____, das Bein____, die Freundin____, die Nacht____, das Bild____, die Mappe____, der Fehler____, das Auge____, die Tochter____, das Hemd____, der Apfel____, das Fest____, die Gabel____, der Wald____, der Hof____, die Klinik____, der Stein____, der Knopf____, das Volk____.

2. die Frisur____, der Junge____, die Akademie____, die Partei____, die Fabrik____, das Bett____, das Kleid____, der Erfolg____, die Nation____, der Baum____, das Ei____, der Mann____, die Union____, die Kraft____, der Weg____, das Dach____, der Schlag____, das Schiff____, der Körper____, das Feld____, der Hahn____, das Gesetz____, die Etage____, die Stadt____, das Problem____, die Kartoffel____, der Mantel____, der Schrift____, die Nummer____, der Schuh____, der Arm____, die Kopie____, das Gesicht____, das Meer____, die Frucht____, das Häuschen____, das Ziel____, der Name____, das Gebäude____, der Garten____, die Universität____, das Boot____, die Maus____, der Staat____, das Datum____, das Projekt____, das Auto____, die Schwester____, das Motiv____, der

Zug____, der Herr____, das Tor____, die Linie____, der Kandidat____, die Zensur____, der Mensch____, der Kollege____, das Talent____, der Park____, der Bericht____, die Mutti____, der Ruf____, der Versuch____, der Kapitän____, die Republik____, der Schmerz____, das Zeugnis____, der Offizier____, der Ausdruck____, der Gedanke____, der Vati____, der Direktor____, das Schnitzel____, die Chronik____, die Zeitung____, das Museum____, das Dorf____, das Formular____, die Oma____, der Grund____, der Traum____, der Hals____, der Glaube____, der Dokument____, das Schreiben____ [7].

Наприклад, цю контрольну роботу студенти перероблюють по кілька разів, повторюючи граматичні правила та працюючи зі словником, але за моїми багаторічними спостереженнями можу зазначити, що після такої копії роботи помилки в іменниках у множині зникають.

Основна відмінність тесту від, наприклад, традиційної контрольної роботи полягає в тому, що він завжди передбачає вимір. Тому оцінка, яка виставляється за підсумками тестування, є більш об'єктивною і незалежною від можливого суб'єктивізму вчителя, ніж оцінка за виконання традиційної контрольної роботи, яка завжди суб'єктивна, оскільки базується на враженнях вчителя, не завжди відокремлених від його особистих симпатій чи антипатій стосовно того чи іншого учня. Таким чином, головна відмінна риса тесту – об'єктивність, яка гарантується вимірюванням, функція якого полягає в тому, щоб давати кількісну інформацію про якість засвоєння. При цьому, він дає вчителю змогу перевірити значний обсяг вивченого матеріалу малими порціями та діагностувати оволодіння цим матеріалом більшої частини учнів. Але на сьогодні одним з недоліків тестового контролю є те, що розроблені методики націлені на перевірку фактичних знань студентів та не враховують потенційних можливостей розвитку особистості, вони мають лише оцінювальний, а не прогнозуючий характер.

Та все ж науково обґрунтоване і методично грамотне організоване тестування дасть можливість викладачу досягти настільки важливого зворотного зв'язку, який забезпечить управління навчальним процесом і сприятиме, таким чином, підвищенню ефективності вивчення іноземної мови.

Література

1. Гапонова С. В. Сучасні методи викладання іноземних мов за рубежом // Іноземні мови. – 1998. – № 1 – С. 24–31.
2. Златогогорская Р. Л. В помощь будущему учителю иностранного языка. – Л.: Просвещение, 1978. – С. 39–46.
3. Китайгородская Г. А. Методические основы интенсивного обучения иностранным языкам. – М: Изд-во Моск. унта, 1986. – С. 149–156.
4. Комков И. Ф. Методика преподавания иностранных языков. – Минск: Вышэйш. шк., 1979. – 352 с.
5. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / С. Ю. Ніколаєва, О. Б. Бігіч, Н. О. Бражник та ін. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
6. Петрашук О. П., Петренко О. П. Поточний тестовий контроль у навчанні іноземній мові // Іноземні мови. – 1995. – № 3–4. – С. 16–19.
7. Снегирева Н. С. Тесты по немецкому языку. – М.: Айрис пресс, 2004. – С. 16.

Проблеми перевірки та обліку знань, умінь та навичок, методики організації та проведення тестів або контрольних робіт не втратили своєї актуальності. Контроль виступає невід'ємною складовою системи навчання іноземної мови і є органічно інтегрованим у цю систему. На відміну від власне навчання іноземної мови, метою якого є формування іншомовних мовленнєвих навичок і умінь, завданням контролю передусім є визначення та оцінювання рівня їх сформованості.

Проблемы проверки, а также определение уровня знаний, умений и навыков, методики организации и проведения тестов или контрольных работ продолжают быть актуальными. Контроль выступает одной из составляющих системы обучения иностранному языку и является органично интегрированным в эту систему. В отличие от собственно обучения иностранному языку, целью которого есть формирование языковых навыков и умений, задачей контроля в первую очередь является определение и оценка уровня их формирования.

Problem of evaluation and assessment of knowledge, skills, methods of organization and conduction are still important. Control is the main part of education system of foreign language and is natively integrated into this system. Unlike from studying foreign language, the goal of which is to gain foreign language speaking skills, control is definition and assessment of skills.

Надійшла 1 березня 2011 р.